

PÉTER LAJOSNÉ, KATÓ ERZSÉBET meséi:

1. *Egidiusz és Julianka*. A sajátos, latinos cím mögött voltaképpen „Rózsa és Ibolya” jól ismert meséje (AaTh 313C) rejlik szépen, kereken elmondva. Gyűjteményünkben számos bukovinai székely változatát megtaláljuk (l. Burus Péterné 12. meséjének jegyzeteit). Ebből nemcsak a mese kedveltsége és sokfélesége világlik ki, hanem az is, hogy az öt falu igen élénk társadalmi életet élt télen mind a falun belül, mind a falvak egymás közt. De közös mesemondásra és mesehallgatásra nyílt alkalom a *móduvázás* alatt és a katonaságnál is. A mesét elmondta Andrásfalvi György is (*Kakasdi népmesék* II. 142—158.) az utolsó epizód elhagyásával (AaTh 313A). A világszerte ismert mese két formájának (AaTh 313A, AaTh 313C) keretében 80 magyar változatát tartottuk számon eddig.

2. *Többet ésszel, mint erővel.* A népszerű állatmesét (AaTh 154: „A róka, a medve és a szegény ember”) Péter Lajosné is Benedek Elek nyomán mondja el, akárcsak a többi eddig említett mesemondó (ld. Fábíán Ágostonné 59., ill. 162 és Kovács Péter 43. meséjét és azok jegyzeteit.). Hasonló jelenséggel a magyar nyelvterület más pontjain is találkozunk. Ennek oka az, hogy a mese meséskönyvben, ponyvafüzetben, kalendáriumban is megjelent. A Magyar Népmesekatalógus az iskolai olvasókönyveket, sajnos, nem dolgozta fel, de tapasztalatból tudjuk, hogy itt is megjelent többször is, s valószínűnek tartjuk, hogy a *Magyar mese- és mondavilág* nagy népszerűsége mellett ennek a hatásával is kell számolnunk. A mesének az egész föld kerekéségén való elterjedése szintén irodalmi forrásokra vezethető vissza (Aezópus, Disciplina clericalis).

3. *Az öregasszon.* Ez a tréfás mese (AaTh 1653F₂ + AaTh 1530*) is alighanem a mesemondó olvasmányaiával hozható összefüggésbe (MMMV V/1. 61—63. „A vén leány”), s úgy tűnik, nem is emlékezett rá egészen jól. Egy változatot elmondott Palkó Józsefné is (*Kakasdi népmesék* I. 46.), s róla tudjuk, hogy bár írástudatlan volt, jól ismerte Benedek Elek meséit, mert még odahaza Andrásfalván a fia, Palkó József, itt Tolnában, Mucsán pedig a testvére olvasott fel neki a *Magyar mese- és mondavilág* egy-egy kötetéből. Vanak azonban a két típusból összekombinált rövid mese két bukovinai székely változatának olyan vonásai, melyek miatt feltételezhető, hogy mind Andrásfalván, mind pedig Józseffalván már korábban is ismert volt a szóbeliségben. Az eddig csupán négy (öt?) változatban ismert mesének a nemzetközi népmesekatalógus Európa közép-keleti felében és Ázsia nyugati partvidékén feljegyzet változatairól tud, de magyar változatokat nem ismer, pedig két változatot már Berze Nagy is felsorolt az 1641 I* típuszámon. Érdekes módon jár el ezzel a mesével Benedek Elek, nemhiába mondja magáról, hogy „Én csupán a nép mesemondó fia vagyok...”. Ő is, akárcsak a népi mesemondók, a Merényi László *Eredeti népmesék* c. kötetében olvasott mesét (Pest, 1861. II. 203—208. „A vén leány”) ötvözi az otthon hallott változattal. A vénkisasszony kutyáját nála nem Tökszárnak hívják, hanem Labodának, akárcsak egy másik Csikverebesen gyűjtött változatban (Vöő Gabriella: *Többet ésszel, mint erővel.* 180—183.) és a két bukovinai székely mesében is. Mesénkkel egy típuscsoportba tartozik Lőrinc Imre 5. meséje.

4. *Mikor Jézus a földön járt.* „A rest legény, és a szorgalmas leány” legendameséjének (AaTh 822) egy újabb változata (ld. Fábíán Ágostonné 65., Palkó József 10 és Sebestyén Ádámné 6. meséjét és azok jegyzeteit). Az azonos típusú, csekély eltéréssel elmondott rövid, tanulságos mesék újra meg újra való felbukkanása meggyőző bennünket az öt bukovinai székely falu szájhagyományának és ízlésének egységes voltáról, melyet a Magyarországra való áttelepülésük után az idősebbek úgyszólván napjainkig megőriztek.

5. *Szent Pétert megtáncoltatják.* A bukovinai székelyek között népszerű legendamese (MNK 791₂) egy újabb változata, mely abban tér el Gáspár S. Antal és Palkó József hasonló meséjétől (EA 6974. 4. „Ki fekszik kívül?”; 7. mese), hogy ebben Szent Pétert nem megrugdossák, hanem megtáncoltatják. Az idetartozó két altípus (MNK 791₂, MNK 791₃) változatainak tanulsága szerint a magyar nyelvterületen az előbbi a népszerűbb: a számontartott 30 változat közül 15 tartozik ide, a megtáncoltatás viszont csak háromszor fordul elő, de szintén országos elterjedést mutat.